

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 18.7.2007
COM(2007) 414 galīgā redakcija

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS
EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI**

Meklējot risinājumu sausuma un ūdens trūkuma problēmai Eiropas Savienībā

{SEC(2007) 993}
{SEC(2007) 996}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Meklējot risinājumu sausuma un ūdens trūkuma problēmai Eiropas Savienībā

(Dokuments attiecas uz EEZ)

Pieeja labas kvalitātes ūdenim pietiekamā daudzumā ir pamatnepieciešamība katra cilvēka ikdienas dzīvē un lielākajā daļā saimnieciskās darbības veidu. Taču mūsdienās liela problēma ir sausuma periodi un ūdens trūkums, un to vēl vairāk pastiprinās klimata pārmaiņas. Tā ir visas pasaules problēma, un Eiropas Savienība nav izņēmums.

Pēdējo trīsdesmit gadu laikā sausuma periodu biežums un intensitāte Eiropas Savienībā ir strauji palielinājusies. Sausuma skarto teritoriju un cilvēku skaits laikposmā no 1976. gada līdz 2006. gadam ir pieaudzis par gandrīz 20 %. Ļoti liels sausums tika piedzīvots 2003. gadā; tas skāra vairāk nekā 100 miljonus cilvēku un vienu trešdaļu no ES teritorijas. Eiropas ekonomikai radīto zaudējumu apmērs bija vismaz 8,7 miljardi euro. Pēdējos trīsdesmit gados piedzīvotā sausuma radīto izdevumu apjoms mērojams 100 miljardos euro. Ikgadējās vidējās izmaksas tajā pašā laikposmā palielinājās četrkārtīgi¹.

„Sausums” nozīmē ūdens pieejamības pagaidu samazinājumu, piemēram, nepietiekamu lietusgāžu dēļ; „ūdens trūkums” nozīmē, ka pieprasījums pēc ūdens ir lielāks par pieejamo apjomu, ūdens resursus izmantojot ilgtspējīgā veidā. Līdz šim ūdens trūkums ir skāris vismaz 11 % Eiropas iedzīvotāju un 17 % Eiropas teritorijas. Nesenās tendences liecina par ievērojamu ūdens trūkuma izplatības pieaugumu Eiropā.

Tāpēc sausums un ūdens trūkums nav tikai ūdens resursu apsaimniekotāju problēma. Šīm problēmām ir tieša ietekme uz iedzīvotājiem un tautsaimniecības nozarēm, kuras ir atkarīgas no ūdens, piemēram, lauksaimniecība, tūrisms, rūpniecība, enerģētika un transports. Jo īpaši hidroenerģija, kas ir skābekļa emisijas neradošs enerģijas avots, ir ļoti atkarīga no ūdens pieejamības. Sausumam un ūdens trūkumam turklāt ir plašāka ietekme uz dabas resursiem kopumā, jo šīs problēmas negatīvi ietekmē arī bioloģisko daudzveidību un ūdens kvalitāti, tās palielina mežu ugunsgrēku un augsnes noplicināšanas risku.

Situācijā, kad paredzamas klimata pārmaiņas, neraugoties uz būtiskiem ES veiktiem klimata pārmaiņu seku mazināšanas pasākumiem, šī tendence turpināsies un pat pasliktināsies, kā tas uzsvērts nesen pieņemtajā Komisijas Zaļajā grāmatā par pielāgošanos klimata pārmaiņām. Saskaņā ar Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes ziņojumu², ja temperatūra palielināsies par 2–3° C, klimata pārmaiņas var radīt ūdens trūkuma problēmas no 1,1 līdz 3,2 miljardiem cilvēku. Visticamāk, ka palielināsies sausuma skarto teritoriju skaits. Šajos apstākļos efektīvu sausuma riska pārvaldības stratēģiju izstrāde kļūst par ES prioritāti.

¹ http://ec.europa.eu/environment/water/pdf/1st_report.pdf

² *IPPC WGII* ceturtais novērtējuma ziņojums, 2007. gada 6. aprīlis.

Komisija 2007. gada 10. janvārī pieņēma tiesību aktu kopumu enerģētikas un klimata pārmaiņu jomā, lai veicinātu ES virzību uz ilgtspējīgu, konkurētspējīgu un drošu enerģētikas politiku. Viens no minētās politikas galvenajiem aspektiem ir atrisināt enerģētikas problēmu, vispirms cenšoties efektīvāk izmantot enerģiju, pirms tiek meklētas alternatīvas. Šī pieeja ir attiecināma arī uz sausumu un ūdens trūkumu. Lai atrisinātu sausuma un ūdens trūkuma problēmu, vispirms jānodrošina ūdens efektīvāka izmantošana un ūdens taupīšana tautsaimniecībā. Ūdens taupīšanas rezultātā ietaupās arī enerģija, jo ūdens ieguve, pārvade un attīrīšana ir energoietilpīga un izmaksā dārgi. Šajā ziņā ir ļoti svarīgi uzlabot ūdens patēriņa regulēšanu. Ūdens, tāpat kā enerģija, ir nepieciešams visām cilvēka, tautsaimniecības un sociālām darbībām. Tāpēc būs jāapsver plašs politikas pasākumu kopums.

Ņemot vērā iepriekš minēto, šajā paziņojumā ir apkopotas Eiropas, valstu un reģionālajā līmenī īstenojamās politikas iespējas sausuma un ūdens trūkuma problēmas risināšanai un mazināšanai Eiropas Savienībā. Komisija arī turpmāk vēltīs visu uzmanību šīs problēmas risināšanai starptautiskajā līmenī, jo īpaši, izmantojot Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju cīņai pret pārtuksnešošanos un Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām.

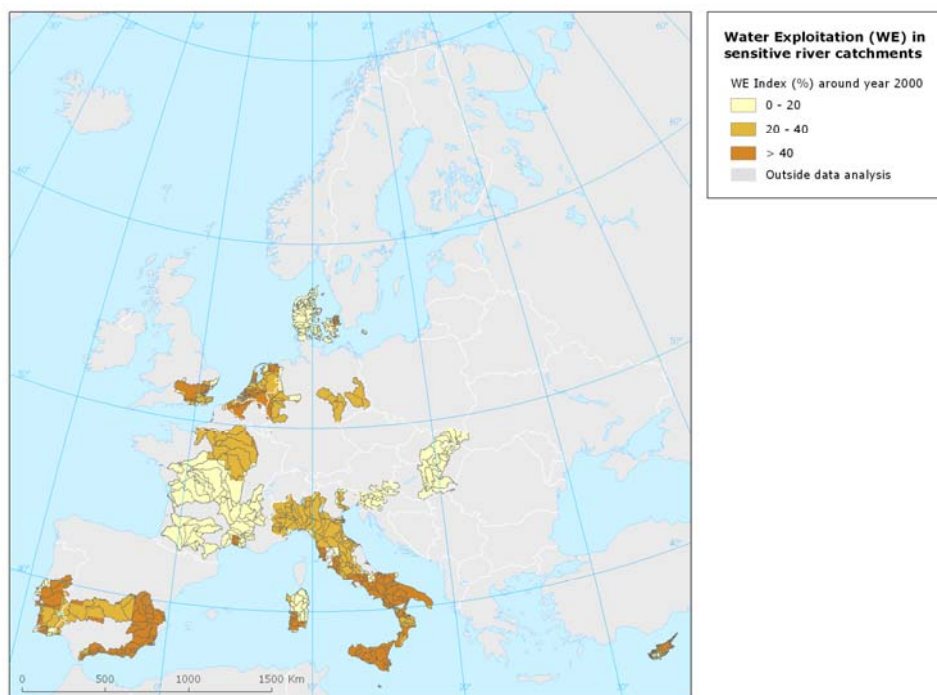
Paziņojums iecerēts arī ka atbilde uz Vides padomes 2006. gada jūnijā pausto nepieciešamību rīkoties, lai mazinātu sausuma un ūdens trūkuma problēmu.

1. SITUĀCIJAS APRAKSTS

Ir jārisina šādi uzdevumi.

- **Panākt pilnīgu Ūdens pamatdirektīvas īstenošanu**³ (turpmāk tekstā — ŪPD), kas ir ES svarīgākā direktīva ūdens politikas jomā, ir prioritārs uzdevums, lai vērstos pret neracionālu ūdens resursu apsaimniekošanu.
- Minētā problēma bieži rodas **neefektīvas ūdens cenu politikas** rezultātā, jo cenu politikā parasti nav ņemts vērā vietējo ūdens resursu jutīgums. Princips „lietotājs maksā” pārsvarā tiek izmantots vienīgi ūdensapgādes un notekūdeņu attīrīšanas jomā. Šā principa ieviešana ES mērogā ļautu izbeigt nevajadzīgos zudumus vai ūdens izšķērdēšanu, nodrošinot ūdens pieejamību svarīgākajiem lietojumiem visā Eiropā, ietverot visas pārrobežu upju baseinu daļas. Citiem vārdiem, tas veicinātu efektīvu ūdens izmantošanu.

³ Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā.

Ūdens ekspluatācija jutīgos upju sateces baseinos

Ūdens ekspluatācijas indekss (% , *WE index*) laika periodā ap 2000. gadu

0–20

20–40

> 40

Nav iekļauts datu analīzē

- **Zemierīcība** arī ir viens no ūdens izmantošanas galvenajiem virzītājspēkiem. Neatbilstīgs ūdens sadalījums starp tautsaimniecības nozarēm rada nelīdzsvarotību starp vajadzību pēc ūdens un esošajiem ūdens resursiem. Nepieciešama pragmatiska pieeja, lai mainītu politikas veidošanas nostādnes un veicinātu efektīvu zemierīcību atbilstošajos līmeņos.
- **Ūdens taupīšanā** ir iespējami milzīgi uzlabojumi visā Eiropā. Eiropā joprojām tiek izšķērdēti aptuveni 20 %⁴ ūdens neefektīvas izmantošanas dēļ. Ūdens taupīšanai ir jākļūst par prioritāti, tāpēc jāizskata visas iespējas ūdens lietošanas efektivitātes uzlabošanai. Politikas veidošanai jābūt balstītai uz skaidri definētu „**ūdens hierarhiju**”. Ir jāapsver papildu ūdensapgādes infrastruktūras alternatīvas, ja citas iespējas — tostarp efektīva ūdens cenu noteikšanas politika un rentablas alternatīvas — ir izsmeltas. Prioritārā secībā jāsakārto arī ūdens lietojumi: ir skaidrs, ka **galvenajai prioritātei** vienmēr jābūt sabiedriskajai ūdensapgādei, lai nodrošinātu pieeju atbilstīgiem ūdensapgādes pakalpojumiem.
- Ar ūdeni saistīto problēmu turpmāka **integrēšana** ar ūdens izmantošanu saistītajās nozaru politikas nostādnēs, lai attīstītu ūdens taupīšanas kultūru. Integrācijas panākumi ES, valstu un reģionālajā mērogā katrā nozarē ir ļoti atšķirīgi. Kopumā — ūdens resursu aizsardzība nav saskaņota un reizēm attiecīgās darbības ir pat pretrunīgas.

⁴ *Ecologic* ziņojums par ūdens taupīšanas potenciālu ES (*Report on EU water saving potential*), 2007. gada jūnijs.

- Visbeidzot, lai politikas pasākumi sausuma un ūdens trūkuma problēmas jomā būtu iedarbīgi pilnā mērā, to pamatā jābūt **augstas kvalitātes zināšanām un informācijai** par problēmas apmēriem un prognozētajām tendencēm. Eiropas un valstu pašreizējās novērtējuma un monitoringa programmas nav nedz integrētas, nedz pilnīgas. Tāpēc svarīgs priekšnosacījums ir iztrūkstošo zināšanu iegūšana un datu salīdzināmības nodrošināšana visā ES. Šajā kontekstā svarīga nozīme ir pētniecībai, kas sniedz zināšanas un kalpo politikas veidošanas atbalstam.

2. PROBLĒMAS RISINĀJUMA MEKLĒŠANA: POLITIKAS VIRZIENI TURPMĀKAI RĪCIBAI

Apspriešanās ar ieinteresētajām personām un ietekmes novērtējums, kas veikts šā paziņojuma vajadzībām, apstiprina, ka vispiemērotākā pieeja sausuma un ūdens trūkuma problēmas risināšanai ir integrēta pieeja, kuras pamatā ir vairāku variantu apvienojums, nevis alternatīvas, kuras balstās vienīgi uz ūdensapgādi vai ekonomiskajiem instrumentiem.

Nākamajos mēnešos būs nepieciešama turpmāka ekonomiskā un juridiskā analīze, lai precīzāk izpētītu katra apsvērtā varianta potenciālu, īstenošanas iespējas un iespējamo laika grafiku. Pirms ierosināto pasākumu īstenošanas ir jāveic ietekmes novērtējums.

2.1. Pareizas cenas noteikšana ūdenim

Risināmā problēma

Komisija aktīvi veicina tirgus instrumentu izmantošanu vides jomā, kā tas uzsvērts nesen pieņemtajā Zaļajā grāmatā par tirgus instrumentiem⁵. ŪPD paredzētais pašlaik spēkā esošais tiesiskais regulējums piedāvā daudzas iespējas gan ūdens trūkuma, gan sausuma problēmas risināšanai, izmantojot šādus instrumentus. Lai gan ŪPD ir paredzētas īpašas prasības (9. pantā), līdz šim dalībvalstis nav plaši izmantojušas ekonomiskos instrumentus. Cenu politika, kas šķiet ļoti laba, var izrādīties pilnīgi neefektīva, ja attiecīgās iestādes lielāko daļu iegūtā ūdens neuzskaita ar ūdens skaitītājiem vai neregistrē. ŪPD (11. pants) ir paredzēta prasība ieviest sistemātisku ūdens ieguves kontroli.

Turpmākā rīcība

Valstu līmenī līdz 2010. gadam

- Ieviest tādus ūdens tarifus, kuru pamatā ir ūdens lietojumu un ūdens vērtības loģisks ekonomiskais novērtējums, paredzot piemērotus stimulus efektīvi izmantot ūdens resursus un atbilstīgu dažādu ūdens lietotāju ieguldījumu ūdensapgādes pakalpojumu izmaksu atgūšanā saskaņā ar ŪPD prasībām. „Lietotājs maksā” principam jāklūst par noteikumu neatkarīgi no tā, kur iegūst ūdeni. Tomēr mājāsaimniecībām neatkarīgi no pieejamajiem finanšu resursiem jābūt pieejai atbilstošai ūdensapgādei.
- Pastiprināt centienus ieviest obligātu ūdens patēriņa uzskaiti visās nozarēs, kurās izmanto ūdeni.
- Runājot vispārīgāk, nodrošināt ŪPD pilnīgu īstenošanu, lai garantētu vai atgūtu ūdens resursu ilgtspējīgumu.

⁵ Zaļā grāmata par tirgus instrumentu izmantošanu vides politikā un ar vidi saistītā politikā, COM(2007) 140.

Paraugprakse

Francijā irigācijas iekārtām jābūt aprīkotām ar ūdens skaitītājiem, ja ūdens ieguves apjoms pārsniedz ieguves sliekšni. Laikposmā no 2000. līdz 2003. gadam šādi aprīkotu iekārtu īpatsvars ir pieaudzis no 54 % līdz 71 % un sasniedzis 85 % no kopējās apūdeņotās teritorijas.

2.2. Ūdens un ar ūdeni saistītā finansējuma efektīvāka sadalīšana

2.2.1. Zemierīcības uzlabošana

Risināmā problēma

Dažu upju baseinu ekonomiskā attīstība var negatīvi ietekmēt ūdens resursu pieejamību. Īpaša uzmanība jāvelta tiem upju baseiniem, kuriem raksturīga gandrīz pastāvīga pārmērīgas ūdens [resursu] noslodzes situācija vai ūdens trūkums. Pašreizējās ES politikas nostādnēs šo baseinu jutīgums parasti tika saasināts. Piemēram, kūrortu plašā attīstība jutīgos upju baseinos stipri ietekmējusi vietējos ūdens resursus. Arī lauksaimniecībai ir būtiska ietekme irigācijas dēļ. Pārmērīgas ūdens ieguves problēma joprojām ir aktuāla tāpēc, ka dažās dalībvalstīs KLP paredzētā pilnīga atdalīšana tiek izmantota nepilnīgi. Līdz šim veiktās KLP reformas un jo īpaši atbalsts lauku attīstībai ir sekmējuši situācijas uzlabošanu. KLP turpmākie pielāgojumi un 2008. gadā iecerētā „veselības pārbaude” varētu radīt iespēju izpētīt, kā ūdens daudzuma problēmas varētu labāk integrēt attiecīgajos KLP instrumentos. Šajā ziņā būtu lietderīgi aplūkot, cik lielā mērā, piemēram, KLP un tās „veselības pārbaude”, kura plānota 2008. gadā, varētu sekmēt atdalīšanas pasākumu pilnīgāku izmantošanu un palielināt atbalstu ūdens resursu apsaimniekošanai lauku attīstības programmās. Turklāt būs svarīgi izanalizēt biodegvielas izmantošanas pieauguma ietekmi uz ūdens pieejamību. Visa ražošana, ieskaitot irigāciju un biomasas ražošana, un visi saimnieciskās darbības veidi ir jāpielāgo vietēji pieejamajam ūdens apjomam. Tas ir pamatnosacījums ilgtspējīgai zemierīcībai Eiropā.

Turpmākā rīcība

Eiropas līmenī

- Pēdējā desmitgadē arvien lielāka uzmanība tika veltīta ilgtspējīgai lauksaimniecībai, un tas ir noderīgs pamats politikas debatēm par turpmāko virzību uz lielāku ūdens resursu apsaimniekošanas ilgtspējīgumu. Tas būs jo īpaši svarīgi laikposmā līdz upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešanai 2010. gadā.
- Turpināt vērtēt savstarpējo saikni starp biodegvielas nozares attīstību un ūdens pieejamību.

Valstu līmenī

- Nodrošināt to, lai direktīva⁶ par stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu tiktu stingri īstenota visās ekonomikas nozarēs. Dalībvalstīm vēl jāuzlabo savas procedūras un jānodrošina, ka galīgo lēmumu nosacījumi adekvāti novērš ietekmi uz vidi.
- Aicināt dalībvalstis noteikt tos upju baseinus, kuriem raksturīga pastāvīga vai gandrīz pastāvīga pārmērīgas ūdens [resursu] noslodzes vai ūdens trūkuma situācija.

⁶ Direktīva 2001/42/EK, (OV L 197, 21.7.2001., 30.lpp.).

- Attiecībā uz minētajiem upju baseiniem izveidot atbilstīgus noteikumus, lai atjaunotu ilgtspējīgu līdzsvaru. Ir jāveicina brīvprātīgi pasākumi, jo tie var sniegt pozitīvu ieguldījumu. Ja rezultāti ļoti jutīgajos apgabalos nebūs pietiekami, jāievieš obligāti ūdens taupīšanas un ūdens izmantošanas efektivitātes pasākumi. Visi pasākumi ar laiku tiks iestrādāti ŪPD programmās.

Paraugprakse

Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju cīņai pret pārtuksnešošanos Grieķija ir izstrādājusi Valsts rīcības programmu, kurā iekļauti īpaši pasākumi, kuru mērķis ir mazināt nelīdzsvarotību starp pieprasījumu un apgādi.

2.2.2. Ūdens izmantošanas efektivitātes pasākumu finansēšana

Risināmā problēma

Eiropas Savienībā ūdens izmantošanas efektivitātes jomā ir iespējami vēl daudzi uzlabojumi. Daudzi pasākumi netiek veikti, pat ja tie ir rentabli, jo pietrūkst finanšu līdzekļu.

Klimata pārmaiņu radīto seku — īpaši sausuma un ūdens trūkuma problēmas — risinājuma meklēšana ir viena no ES reģionālās politikas prioritātēm 2007.–2013. gadam. Jaunajā tiesiskajā regulējumā paredzēti ieguldījumi infrastruktūrā, kura saistīta ar ūdens apsaimniekošanu (uzkrāšanu, sadali, attīrīšanu), tīrās un ūdens patēriņa ziņā efektīvās tehnoloģijās, kā arī riska novēršanas pasākumos.

Eiropas fondi un valsts atbalsts piedāvā nozīmīgas iespējas šīs problēmas risināšanai, taču budžets neapšaubāmi ir pārāk mazs, lai līdzekļu pietiktu visu šo uzdevumu risināšanai.

Valstu prioritātes arī var radīt grūtības izpildīt minēto, jo pārsvarā tiek veicināta papildu ūdensapgādes infrastruktūras izbūve, kas ir pretrunā „ūdens hierarhijas” principam un nepieciešamībai atbalstīt ūdens taupīšanas un izmantošanas efektivitātes pasākumus, kuri būtu jāveic vispirms. Joprojām ir svarīgi nodrošināt to, ka finansējuma piešķiršana tiek veikta ar nosacījumu, ka ir neatkarīgi *ex-ante* dati, kas apliecina to, ka ir pilnā mērā izmantotas tādas iespējas kā ūdens taupīšanas un izmantošanas efektivitātes pasākumi, efektīva ūdens cenu noteikšanas politika un ūdens uzskaitē, obligātu sabiedriskās ūdensapgādes tīklu standartu izpilde vai projektu izmaksu atgūšana ūdens lietotāju pašu spēkiem. Turklāt attiecīgā gadījumā valsts atbalsta pasākumiem pilnā mērā jāatbilst valsts atbalsta noteikumu prasībām.

Turpmākā rīcība

ES līmenī

- Uzlabot spēkā esošās Kopienas stratēģiskās pamatnostādnes ūdens infrastruktūrai un reģionālās un lauku attīstības politikas kontekstā noteikt, vai nepieciešama turpmāka virzība attiecībā uz vides priekšnosacījumiem saistībā ar efektīvu ūdens resursu apsaimniekošanu, pirms tiek piešķirts atbalsts jebkuram papildu ūdensapgādes infrastruktūras objektam vai iekārtām.
- Izpētīt to, kā nozaru politikas nostādnes varētu labāk un intensīvāk veicināt efektīvu ūdens resursu apsaimniekošanu, izmantojot attiecīgos fondus tam, lai ūdens lietotāji efektīvi sniegtu vides pakalpojumus.

Valstu līmenī

- Nodrošināt efektīvu ES un valstu līdzekļu izmantošanu, lai uzlabotu ūdens patēriņa regulēšanu, jo īpaši, pieņemot pielāgošanās pasākumus, ilgtspējīgas metodes, nodrošinot lielākus ūdens ietaupījumus, izmantojot monitoringa sistēmas un pielāgotus riska pārvaldības instrumentus.
- Izstrādāt fiskālus veicinošus pasākumus ūdens patēriņa ziņā efektīvu ierīču un prakses popularizēšanai, jo īpaši reģionos, kuros valda ūdens trūkums, ņemot vērā sociālo situāciju un iespējamās reģionālās atšķirības.

Paraugprakse

Kipra ir veikusi saglabāšanas pasākumus mājsaimniecību līmenī, veicinot t.s. „pelēkā ūdens” (t.i., ūdens no izlietnēm un veļas mazgājamām mašīnām) atkārtotu izmantošanu dārzu laistīšanā un tualetes podu skalošanā, tādējādi samazinot ūdens patēriņu uz vienu cilvēku līdz pat 40 %. Valdības subsīdijas 2007. gadā sedza 75 % no sistēmas izmaksām.

Vācijā viena piektdaļa lielāko pilsētu jau vairāk nekā 10 gadus veic lietussūdens savākšanu; mērķis ir panākt, lai līdz 2010. gadam 15 % ēku būtu aprīkotas ar šādām iekārtām.

2.3. Sausuma riska pārvaldības uzlabošana

2.3.1. Sausuma riska pārvaldības plānu izstrāde

Risināmā problēma

Pēc sausuma periodiem, kas pēdējos gados ir vērojami arvien biežāk, dažas dalībvalstis ir pārgājušas no krīzes pārvaldības uz sausuma riska pārvaldību. Šo pasākumu rezultātā bieži tiek izstrādāti vispusīgi sausuma riska pārvaldības plāni, kartējot pārmērīgas ūdens [resursu] noslodzes teritorijas, atzīmējot trauksmes līmeņus, ieviešot brīdināšanas sistēmas utt. ŪPD paredzēts vajadzīgais elastīgums sausuma pārvaldības plānu izstrādei attiecīgajos upju baseinos.

Turpmākā rīcība

Eiropas līmenī

Uzlabot informācijas un paraugprakses apmaiņu sausuma riska pārvaldības jomā. Izstrādāt metodiku sausuma sliekšņu noteikšanai un sausuma apdraudēto teritoriju kartēšanai. Līdz 2008. gada beigām izstrādāt ieteikumus.

Valstu līmenī

- Līdz 2009. gadam izveidot īpašus sausuma pārvaldības plānus, lai papildinātu ŪPD minētos upju baseinu apsaimniekošanas plānus, kur tas ir nepieciešams, saskaņā ar ŪPD noteikumiem (13. panta 5. punkts).

Paraugprakse

Spānija un Nīderlande jau ir ieviesušas valsts plānus sausuma riska mazināšanai.

Eiropas Ekspertu sadarbības tīkls, kas izveidots kā daļa no ŪPD Kopējās īstenošanas stratēģijas, patlaban izstrādā sausuma pārvaldības plānus. Pirmais darbseminārs notika 2007. gada jūnijā pēc Spānijas iniciatīvas.

2.3.2. Sausuma novērošanas centra un agrīnās brīdināšanas sistēmas izveide

Risināmā problēma

Komisija patlaban strādā pie Eiropas Sausuma novērošanas centra izveides, lai uzlabotu zināšanas par šo problēmu. Svarīgs riska pārvaldības aspekts ir efektīvas trauksmes sistēmas. Agrīnās brīdināšanas sistēma tādējādi ļaus uzlabot attiecīgo iestāžu sagatavotību sausumam. Šajā sistēmā tiks integrēti vajadzīgie dati un pētniecības rezultāti, sausuma monitorings, noteikšana un prognozēšana dažādā telpiskā mērogā, no vietējām un reģionālām darbībām līdz kontinentālam pārskatam ES mērogā, un tā dos iespēju novērtēt nākotnē gaidāmos sausuma periodus.

Turpmākā rīcība

Eiropas un valstu līmenī

- Līdz 2012. gadam izstrādāt modeļus un noteikt īstenošanas procedūras funkcionālam Eiropas Sausuma novērošanas centram un agrīnās brīdināšanas sistēmai.

Paraugprakse

Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju cīņai pret pārtuksnešošanu Slovēnijā tiks izveidots Sausuma pārvaldības centrs Dienvidaustrumeiropas reģionam; minētā centra uzdevumi būs sagatavotība sausumam, monitorings, prognozēšana un pārvaldība.

Piektās pamatprogrammas ietvaros tika izteikts priekšlikums izveidot Eiropas Sausuma centru. Tas butu virtuālo zināšanu centrs, kas veicinātu sadarbību un kapacitātes celšanu zinātnieku un lietotāju aprindu starpā un tādējādi palielinātu sabiedrības sagatavotību sausumam un spēju pārvarēt sausuma radītās sekas.

2.3.3. ES Solidaritātes fonda un Eiropas Civilās aizsardzības mehānisma izmantošanas turpmāka optimizācija

Risināmā problēma

Līdz šim sausuma periodu smagi skartās dalībvalstis nekad nav prasījušas palīdzību no Eiropas Savienības Solidaritātes fonda (ESSF). Tās nav arī lūgušas civilās aizsardzības palīdzību, lai saņemtu steidzamu ūdens piegādi.

Turpmākā rīcība

ES līmenī

- Atkārtoti apliecināt Komisijas gatavību pilnībā izskatīt ikvienu **ESSF** atbalsta pieprasījumu no dalībvalsts, kuru smagi skāris sausums, vienlaikus nodrošinot, ka pieprasījums nav netieši radies neefektīvas ūdens resursu apsaimniekošanas dēļ un ka valstī ir ieviesti sausuma pārvaldības plāni.
- **ESSF** regulas kontekstā izpētīt, vai nepieciešams pilnveidot kritēriju un tādu darbību noteikšanu, par kurām var pretendēt uz atbalstu, lai Solidaritātes fonds varētu labāk reaģēt uz sausuma radītajām sekām.
- **Civilās aizsardzības mehānismā** tiks apsvērtas visas iespējas iekļaut sausuma problēmu turpmākajās ikgadējās darba programmās. Viens no mērķiem būs noteikt visas palīdzības iespējas liela sausuma periodiem, kas rada, piemēram, mežu ugunsgrēkus, un censties panākt, lai ierobežotie pieejamie resursi tiktu izmantoti un papildināti vislabākajā veidā.
- Civilās aizsardzības ekspertu grupai agrīnās brīdināšanas sistēmu jautājumos tiks uzdots izstrādāt pieeju sausuma agrīnās brīdināšanas sistēmas lietošanas optimizācijai Eiropas un valstu līmenī un paredzēt civilās aizsardzības sagatavošanas pasākumus.

2.4. Papildu ūdensapgādes infrastruktūras apsvēšana

Risināmā problēma

Reģionos, kuros ir ieviesti visi profilakses pasākumi atbilstīgi ūdens hierarhijai (no ūdens taupīšanas līdz ūdens cenas noteikšanas politikai un alternatīviem risinājumiem), pienācīgi ņemot vērā rentabilitātes aspektus, un kuros pieprasījums joprojām pārsniedz pieejamo ūdens apjomu, papildu ūdensapgādes infrastruktūra dažos gadījumos var tikt uzskatīta par iespējamo ceļu liela sausuma ietekmes mazināšanai.

Ir iespējami vairāki risinājumi papildu ūdensapgādes infrastruktūras izveidei, tādi kā virszemes vai pazemes ūdens uzkrāšana, ūdens pārvade [starp dažādiem upju baseiniem] vai alternatīvu avotu izmantošana.

Jaunu ūdensapgādes dambju un ūdens pārvadu būvniecībai piemērojami ES tiesību akti. Pārtraukumi vai straumes plūsmas novirzīšana neizbēgami maina ūdenstilpju stāvokli, un uz tiem attiecas īpaši un stingri kritēriji. Turklāt lieli projekti bieži izraisa sociālo un politisko konfliktu starp izteces un saņemošo baseinu reģioniem, kas liek apšaubīt šādu risinājumu ilgtspējīgumu.

Visā Eiropa arvien biežāk par iespējamiem risinājumiem tiek uzskatīti alternatīvi varianti, tādi kā ūdens atsāļošana vai notekūdeņu atkārtota izmantošana. Galīgai Komisijas nostājai par šiem variantiem būs jāpamatojas uz detalizētāku darbu riska un ietekmes novērtējuma jomā, ņemot vērā dalībvalstu un reģionu specifiskos biogeogrāfiskos apstākļus.

Turpmākā rīcība

ES līmenī

- Līdz 2008. gada beigām sagatavot Komisijas novērtējumu par visiem alternatīviem variantiem.

Valstu līmenī

- Nodrošināt to, lai ietekmes uz vidi novērtējumā pilnībā tiktu ņemtas vērā visas negatīvās sekas, kas saistītas ar jebkuru papildu ūdensapgādes infrastruktūru, tādu kā dambji vai atsāļošanas stacijas. Lai novērstu nesaderību, ir pilnā mērā jāņem vērā izmaiņas, kas sagaidāmas kā klimata pārmaiņu iespējamās sekas, un mērķi, kas jāsasniedz Eiropas enerģētikas politikas jomā.

Paraugprakse

Patlaban norisinās pētniecības projekti, tādi kā *MEDINA*⁷ un *MEDESOL*⁸ (Sestā pētniecības pamatprogramma), kuru mērķis ir samazināt sālsūdens apjomu vai samazināt enerģijas patēriņu atsāļošanas gadījumā.

2.5. Ūdens patēriņa ziņā efektīvu tehnoloģiju un prakses veicināšana

Risināmā problēma

Visās tautsaimniecības nozarēs jāturpina attīstīt ūdens patēriņa ziņā efektīvas tehnoloģijas un praksi. Eiropas Savienībā var panākt ievērojamus uzlabojumus ūdens izmantošanas efektivitātes jomā. Dažos reģionos varētu ietaupīt līdz pat 30 %⁹ no ēkās patērētā ūdens apjoma. Dažās pilsētās noplūdes sabiedriskās ūdensapgādes tīklā dažkārt pārsniedz 50 %. Ūdens izšķērdēšana līdzīgā apjomā reģistrēta irigācijas tīklos. Papildus tehnoloģiju uzlabošanai ir obligāti jāuzlabo ūdens resursu apsaimniekošanas prakse visās nozarēs, kurās izmanto lielu ūdens daudzumu (piemēram, lauksaimniecībā, ražošanā vai tūrismā).

Turpmākā rīcība

ES līmenī

- Jāapsver standartu izstrāde ierīcēm, kurās tiek izmantots ūdens, tādām kā irigācijas sistēmas un citas lauksaimniecības iekārtas, kurās izmanto enerģiju.
- Jāapsver tiesību aktu izstrāde, lai aptvertu ražojumus, kuros netiek izmantota enerģija; tas attiecas arī uz ierīcēm, kurās izmanto ūdeni (ūdens krāni, dušas galvas, tualetes podi).
- Jāiekļauj ūdens patēriņa efektivitātes kritēriji ēku efektivitātes standartos, saskaņojot dzīves cikla novērtējumus un ražojumu vides deklarācijas.
- Jāapsver iespēja izstrādāt jaunu direktīvu par ēku efektivitāti ūdens patēriņa ziņā, kas būtu līdzīga Ēku energoefektivitātes direktīvai¹⁰. Šī direktīva varētu attiekties uz ūdens krāniem, dušām un tualetes podiem, lietusūdens savākšanu un „pelēkā ūdens” atkārtotu izmantošanu.

⁷ *MEDINA*: atsāļošana, izmantojot membrānu: integrētā pieeja.

⁸ *MEDESOL*: jūras ūdens atsāļošana, izmantojot novatorisku membrānas destilācijas sistēmu, ko darbina ar saules enerģiju.

⁹ *Ecologic*, 2007. gada jūnijs.

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 16. decembra Direktīva 2002/91/EK par ēku energoefektivitāti.

- Gatavojot priekšlikumu EMAS regulas pārskatīšanai, kas jāveic Komisijai, jāapsver iespēja pieņemt ūdens lietošanas efektivitātes rādītāju. Veikt darbu, lai nākotnē, iespējams, ieviestu visu Eiropas Savienības iestāžu ēku sertifikāciju.
- Veicināt pastiprinātu izpēti par saimnieciskās darbības veidu pielāgošanu sausuma un ūdens trūkuma problēmai, par ūdens izmantošanas efektivitāti un par lēmumu pieņemšanas instrumentiem.

Valstu līmenī

- Jāveicina saistošu efektivitātes normu pieņemšana attiecībā uz jaunām ēkām un publiskiem un privātiem tīkliem, un jāievieš sodu sistēma pārmērīgu noplūžu gadījumiem.

Eiropas Savienības un valstu līmenī

- Jāizstrādā brīvprātīgas vienošanās ar visu to ekonomikas nozaru pārstāvjiem, kurām nepieciešams ūdens (būvniekiem, ēku apsaimniekotājiem, ražotājiem, tūrisma uzņēmumiem, lauksaimniekiem, vietējām pašvaldības iestādēm), lai izstrādātu ūdens ziņā labākus ražojumus, ēkas, tīklus un paņēmienus.

Paraugprakse

Spānijā vairākās pilsētās ir ieviestas proaktīvas ūdens taupīšanas programmas, kuras jau devušas ievērojamus rezultātus. Saragosā 1997. gadā tika uzsākta vispusīga programma, kuras galvenie elementi bija modernas ūdensapgādes ierīces un iekārtas, ūdens skaitītāju uzstādīšana un sabiedrības informētības uzlabošana. Programmas īstenošanas rezultātā ik gadu tika ietaupīti 1,2 miljardi litru ūdens un tika sasniegts vizuālais ūdens patēriņš uz cilvēku dienā Spānijā (96 l uz cilvēku dienā).

2.6. Ūdens taupīšanas kultūras rašanās veicināšana Eiropā

Risināmā problēma

Lai attīstītu atbildīgu ūdens taupīšanas un izmantošanas efektivitātes kultūru, nepieciešama aktīva informētības palielināšanas politika, kurā jāiesaista visi ar ūdeni saistītie dalībnieki. Rīcības prioritārās jomas ir informēšana, izglītība un apmācība.

Patērētāji arvien biežāk pieprasa vairāk informācijas par to, kā tiek izmantots ūdens visos rūpniecības vai lauksaimniecības pārtikas ražošanas procesa posmos. Marķēšana arī ir efektīvs līdzeklis, kā sniegt mērķorientētu informāciju sabiedrībai par ūdens izmantošanas efektivitāti un par ilgtspējīgu ūdens resursu apsaimniekošanas praksi. Ir jāveicina arvien efektīvāku ierīču vai „ūdens ziņā labāku” ražojumu tirdzniecība.

Atbilstīgi uzņēmumu sociālajai atbildībai (CSR) ir jāveicina tas, lai uzņēmēji, kas darbojas kvalitātes vai sertifikācijas sistēmu jomā, reklamētu savus ražojumus, pamatojoties uz pierādītu ūdens izmantošanas efektivitāti.

Turpmākā rīcība

ES līmenī

- Kopā ar Eiropas Uzņēmēju apvienību CSR jomā izpētīt iespēju uzsākt Apvienības iniciatīvu ūdens efektīvai izmantošanai.
- Veicināt ūdens resursu apsaimniekošanas noteikumu iekļaušanu pašreizējās un nākotnes kvalitātes un sertifikācijas sistēmās.
- Izpētīt iespēju paplašināt pašreizējās ES marķējuma sistēmas, kur tas ir vajadzīgs, lai popularizētu ūdens patēriņa ziņā efektīvas un labākas ierīces.

Valstu līmenī

- Arī turpmāk sekmēt izglītības programmu izstrādi, konsultāciju pakalpojumus, paraugprakses apmaiņu un plašas mērķorientētas informēšanas kampaņas par ūdens resursu apjomu.

Paraugprakse

Francija 2006. gada vasarā uzsāka valsts mēroga kampaņu ar nosaukumu „Vai visiem pietiks ūdens?” Šī kampaņa, kas balstījās uz reklāmu televīzijā un radio, mudināja cilvēkus taupīt ūdeni. Francijas iedzīvotāji atzina, ka vēstījums bija pārlicinošs; 88 % no viņiem teica, ka centīsies taupīt ūdeni.

2.7. Zināšanu un datu savākšanas uzlabošana

2.7.1. Sausuma un ūdens trūkuma informācijas sistēma visā Eiropā

Risināmā problēma

Lēmumu pieņemšanai visos līmeņos ir nepieciešama ticama informācija par sausuma un ūdens trūkuma problēmas izplatību un ietekmi. Ir vajadzīgas kopīgas definīcijas, lai nodrošinātu datu konsekveci ES mērogā. Nesen publicotā ūdens informācijas sistēma Eiropai (*WISE*)¹¹ sniedz ideālu pamatu šādas informācijas integrēšanai un izplatīšanai.

Turpmākā rīcība

- Ik gadu iesniegt Komisijai vai Eiropas Vides aģentūrai ikgadējo Eiropas mēroga novērtējumu, kura pamatā ir savstarpēji saskaņoti rādītāji un dalībvalstu un ieinteresēto personu sniegtie dati.
- Pilnā mērā izmantot Vides un drošības globālā monitoringa (*GMES*) pakalpojumus satelītdatu un monitoringa instrumentu iegūšanai, lai tos izmantotu ūdens politikas, zemierīcības un uzlabotas irigācijas paņēmieni atbalstam.

¹¹ <http://water.europa.eu>

2.7.2. Pētniecība un tehnikas attīstības iespējas

Risināmā problēma

Pētniecības atbalsts, koordinācija un rezultātu izplatīšana starp ES un valstīm palīdzēs rast vislabāko atbilstību starp pētniecības vajadzībām un pētniecības piedāvājumu sabiedrībā, ieskaitot praktiskus un politikas veidotājus. Ir jākoordinē *LIFE+* un pārrobežu programmas atbilstīgi Eiropas Kaimiņattiecību un partnerattiecību instrumentam (*ENPI*) sausuma un ūdens trūkuma pārvaldības jomā. Šajā ziņā vajadzīga sinerģija starp politiku un pētniecību.

Turpmākā rīcība

- Izplatīt sausuma un ūdens trūkuma problēmas jomā veiktās pētniecības rezultātus un veicināt šo rezultātu lietošanu.
- Pilnā mērā izmantot, pastiprināt un sekmēt pētniecības un tehnikas attīstības pasākumus šajā jomā, ieskaitot sadarbības tīklu veidošanu, saskaņā ar iespējām, kas var rasties Kopienas Septītajā pētniecības pamatprogrammā. Šos pētniecības rezultātus varēs sākt izmantot un integrēt politikas nostādnēs 2009. gadā.

3. SECINĀJUMI

Sausuma un ūdens trūkuma problēma ir jārisina gan kā būtiska vides problēma, gan kā priekšnosacījums ilgtspējīgai ekonomiskai izaugsmei Eiropā. Ņemot vērā, ka ES cenšas iedzīvināt un stiprināt savu ekonomiku un turpināt darbu klimata pārmaiņu problēmas risināšanai, nozīmīgu ieguldījumu var dot ūdens izmantošanas efektivitātes stratēģijas izstrāde.

Šajā paziņojumā ir noteikti vairāki politikas varianti ar mērķi sākt plašas debates par to, kā pielāgoties sausumam un ūdens trūkumam — šo divu parādību ietekme nākotnē, iespējams, varētu palielināties klimata pārmaiņu dēļ. Šajā paziņojumā piedāvātie varianti varētu sniegt rezultātus jau īstermiņā. Tāpēc Komisija uzskata, ka jāpieliek lielākas pūles, lai šos pasākumus ātri ieviestu ES mērogā. Šajā ziņā ir svarīgi apsvērt, kāda nozīme jaunākās pētniecības rezultātiem varētu būt politikas veidošanā. Komisija izskatīs virzību uz noteiktajiem mērķiem un sniegs par to pārskatu Padomei un Eiropas Parlamentam. Pārskats tiks iesniegts ieinteresēto personu forumā, kas notiks 2008. gadā.

Ņemot vērā, ka Ministru Padomē, sākot no neformālas Vides padomes sanāksmes 2007. gada 1. septembrī, un Eiropas Parlamentā notiks diskusijas par šo paziņojumu un par iepriekšminētā pārskata rezultātiem, Komisija apsvērs kontroles iniciatīvas un rīcību dažiem turpmākajiem gadiem.